

GROUNDİED TEORİ METODOLOJİSİ VE TÜRKİYE’DE GROUNDİED TEORİ ÇALIŞMALARI

Ferhat ARIK*

İşıl Avşar ARIK**

Öz

Bu çalışma, nitel araştırma yöntemlerinden biri olan Grounded Teori Metodolojisinin tarihsel gelişimini, dünden bugüne geçirdiği dönüşümü ve Türkiye’de bir metodoloji olarak nasıl kullanıldığını ele almaktadır. Strauss ve Glaser tarafından temelleri atılan Grounded Teori; Sosyoloji içerisindeki mevcut bir teorinin testine dayanan tümdengelimci anlayışa karşı, teori keşfetmeye yönelik olarak tümevarımcı mantığa dayalı olarak oluşturulan nitel bir metodolojidir. Grounded Teori Metodolojisini, teori keşfine yönelik Grounded Teori ve veri toplama ve de, analiz stratejisi olarak Grounded Teori olmak üzere iki şekilde ele almak mümkündür. Grounded Teori, veri toplama ve analizlerinin beraber yürüdüğü bir yöntem olarak bir dizi farklılıkla beraber diğer nitel araştırma yöntemlerinden ayrılır. Bu incelemede, Grounded Teoriyi ortaya çıkaran ilk teorisyenlerden başka günümüzde Grounded Teorinin önemli bir teorisyeni olan Kathy Charmaz’ın İnşacı Grounded Teori yönteminin de esasları ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Nitel araştırma, Grounded teori, Teori keşfi, Nesnelci yaklaşım, İnşacı yaklaşım.

GROUNDİED THEORY METHODOLOGY AND GROUNDİED THEORY RESEARCH IN TURKEY

Abstract

This research discusses the historical development of the Grounded Theory Methodology, which is one of the qualitative research methods, its transformation over time and how it is used as a methodology in Turkey. The Grounded Theory which was founded by Strauss and Glaser is a qualitative methodology based on inductive logic to discover theories in contrast with the deductive understanding which is based on testing an existing theory in sociology. It is possible to examine the Grounded Theory Methodology in two ways: the Grounded Theory aiming to discover a theory and the Grounded Theory as a strategy of data collecting and data analysis. The Grounded Theory differs from other qualitative research methods as a method that conducts both data collecting and data analysis together at the same time. This research will investigate the first theoreticians who built the Grounded Theory as well as the principles of the constructivist Grounded Theory of Kath Charmaz, a significant contemporary theoretician of the Grounded Theory.

Keywords: Qualitative research, Grounded theory, Theory discovery, Objectivist approach, Constructivist approach.

GİRİŞ

Bu çalışmada, ilk olarak Grounded Teori Metodolojisinin tarihi gelişimi ve temel prensipleriyle beraber, Grounded Teori içerisindeki ontolojik ve epistemolojik tartışmaları (pozitivist ve inşacı paradigmlar bağlamında) tartışacağız. İkinci olarak; Türk Sosyolojisinde bir metodolojik yöntem olarak Grounded Teorinin yerini tespit ederken, Grounded Teori Metodolojisiyle yapılan çalışmalara Türkiye içerisinde örnekler sunulacaktır.

Nitel araştırma tasarımlarından biri olan Grounded Teori 1967 yılında Barney G. Glaser ve Anselm L. Strauss tarafından tamamlanan “The Discovery Of Grounded Theory Strategies For Qualitative Research” adlı çalışmayla gündeme gelmiştir.

* Arş. Gör. Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, frhtark@gmail.com

** Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü Yüksek Lisans, avsarasil@gmail.com

Türkiye’de yapılan çalışmalarda Grounded Teori Metodolojisi, genel itibariyle "temellendirilmiş kuram" ya da "gömülü teori" şeklinde çevrilmekte ve tanımlanmaktadır. Bu çalışmada ise Grounded Teori Metodolojisi (GTM) olarak yani orijinal ismiyle kullanılacaktır.

Glaser ve Strauss daha önceki sosyolojik çalışmaların bir teorisinin nasıl doğrulanması gerektiğine odaklandığını, ancak bu durumun bireyin keşfetme arzusunu yok ettiğini ve alanın değerini azalttığını belirtirler. Sosyolojide teori test etmenin en temel konulardan biri olduğuna inanan ve buna katıldıklarını söyleyen yazarlar; fakat birçok sosyologun mevcut teorileri test ederek bilinen malum gerçekliği tekrar ortaya çıkardıklarını ve neredeyse hiç teori üretmediklerini iddia ederler (Glaser ve Strauss, 1967: 2).

Glaser ve Strauss, Grounded Teori Metodolojisinin (GTM’nin) temellerini attıkları “The Discovery of Grounded Theory” isimli eserlerinde çalışmayı şu şekilde değerlendirirler:

"Sosyolojik metod üzerine yazılan birçok yazı, kesin bilgilerin nasıl elde edilebileceği ve bir teorisinin sıkı bir şekilde nasıl test edileceği ile ilgilendi. Biz bu kitapta, veriden teorisinin nasıl keşfedileceğini sunduk. Bunun adına da Grounded Teori dedik. Bu, bugün sosyolojinin karşılaştığı büyük (major) bir iştir. Biz bu kitapta, Grounded Teorisinin keşfedilmesi için bir girişimde bulunuyoruz. Kesin sınırlarla belirlenmiş prosedür ve tanımların yerine, durumları, karşıt durumları ve örnekleri sunuyoruz. Bu anlamda, Grounded Teori “karşılaştırmalı analizlerin metodudur” diyebiliriz." (Glaser ve Strauss, 1967: 1)

Glaser ve Strauss kitabın (1967) temel amacının, sosyolojik araştırmalarla sistematik bir şekilde elde edilen verilerden yola çıkarak teorisinin “keşfi” olarak açıklamaktadır (Glaser ve Strauss, 1967: 2). Bu anlamda GTM, uygun teoriyi ortaya çıkarmanın bir yoludur. GTM’nin temel prensibi; tümevarımcı bir mantıkla verileri elde etmek ve elde edilen verileri eş zamanlı olarak analiz etmektir. Böylelikle bu yaklaşıma göre, klasik sosyolojik çalışmaların aksine teorilerin doğrulanması değil verilerden hareketle teorisinin keşfi esastır.

Glaser ve Strauss’a göre yeterli bir sosyolojik teori, üretim sürecinden bağımsız olamaz, araştırma süreci verilerle bağlantılı olarak teoriye uzanan yolda eş zamanlı hareket eder. Bir teorisinin kullanışlı olup olmadığını değerlendirmenin yollarından biri, teorisinin nasıl üretildiğidir ve daha iyi bir teori, sosyal araştırmalardan tümevarımsal olarak üretilir. Diğer kriterler ise; mantıksal tutarlılık, açıklık, yoğunluk, kapsam, entegrasyon, teorisinin çalışabilirliği ve uygunluğu. Bütün bunlar teorisinin nasıl üretildiğine bağlıdır (Glaser ve Strauss, 1967: 5).

GTM hem bir veri toplama ve analiz stratejisidir hem de teori üretmeye yönelik bir metodolojidir. GTM anlamlı verilerden elde edilen kategorilerin birleştirilip tanımlanması ve bir ürün olarak teori ortaya koyma işlemidir. Bir strateji olarak GTM kategorilerin nasıl tanımlanacağını, kategoriler arasında nasıl bir bağ oluşturulacağını ve kategoriler arasında ilişkinin nasıl kurulacağını gösterirken; teori üretimi olarak GTM ise bu metodolojik sürecin bir ürünü olarak karşımıza çıkar. GTM; sürekli karşılaştırmalı analiz, kuramsal örnekleme, kuramsal kodlama gibi kendi metodolojik ruhuna uygun birtakım anahtar stratejiler kullanır (Willig, 2013:70).

GTM’yi ismiyle zıt bir şekilde bir teori olarak değil, fakat araştırmacıyı bir teorisinin inşasına götüren araştırma metodolojisi olarak görmek gerekir. O, sosyal dünyanın düzenliliklerini anlamaya yönelik bir araç olan teorisinin keşfine yönelik bütünlüklü ve

sistematik bir süreçtir. GTM'nin temel prensibi; tümevarımcı bir mantıkla verileri elde etmek ve elde edilen verileri eş zamanlı olarak analiz etmektir. Böylelikle bu yaklaşımda, klasik sosyolojik çalışmaların aksine teorilerin doğrulanması değil verilerden hareketle teorinin keşfi esastır.

Verilerden yeni teori üretme fikri, mevcut teorilerin test edilmesinin karşısında olduğu için sosyal bilimlerin diğer alanlarında da büyük yankı uyandırdı ve bir araştırma biçimi olarak GTM git gide artan bir şekilde popüler oldu.

Strauss GTM'yi spesifik bir metot veya teknikten ziyade, nitel bir araştırma tarzı olarak görür. Nitel araştırma tasarımlarından biri olan GTM'nin, diğer nitel araştırma biçimleri ile birçok benzerlik taşımasına rağmen temel ve kritik bir farklılık noktası vardır. Benzerlik noktalarından bir tanesi veri kaynaklarına ilişkindir. Diğer nitel araştırma biçimlerinde olduğu gibi, derinlemesine görüşmeler, alana dair gözlemler, dokümanlar, günlükler, kayıtlar, biyografiler, çeşitli işitsel ve görsel kayıtlar gibi kaynaklar veriler için temel oluşturur. Ayrıca diğer nitel araştırmalarda olduğu gibi GTM'de de nicel verileri kullanışlı hale getirebilir ya da nitel ve nicel analiz yöntemlerini birleştirebilir. Fakat teorik örnekleme, sürekli karşılaştırmalı metot, kodlama paradigması gibi onu diğer yöntemlerden ayırt eden bazı unsurları vardır (Strauss, 1987: 5). Strauss ve Corbin'e göre GTM, bir fenomen hakkında tümevarımsal olarak oluşturulan ve sistematik adımların kullanıldığı bir nitel araştırma yöntemidir. Teori geliştirmenin genel bir metodolojisidir ki bu, verilerde gömülüdür ve sistematik olarak toplanır ve analiz edilir (Strauss ve Corbin, 1990: 24; 1994: 273). GTM, sabit bir bölgenin gündelik yaşantısına sadıktır, değişik verilerden dikkatli bir şekilde bunu ölçer. GTM gündelik gerçeklikle doğrudan ilişkilidir (Strauss ve Corbin, 1994: 276).

Charmaz'a göre GTM, nicel araştırmaların hegemonyasına karşı bir meydan okumadır. Zira hem sosyolojinin ortaya çıkmasına kaynaklık eden hem de sonrasında sosyolojik yöntemin hâkim paradigması olan pozitivist anlayışın temel metodik biçimini nicel araştırma tasarımı oluşturmuştur (Charmaz, 2000: 509; 2007: 33). Ancak GTM'yi bütünüyle pozitivist düşüncenin karşısına yerleştirmek mümkün değildir. İleride inceleyeceğimiz GTM içerisindeki ontolojik ve epistemolojik farklılaşmalar bu konuya ışık tutacaktır.

Glaser ve Strauss'a göre; (1967-1978-1987) GTM pratiğinin temel özellikleri şu şekilde sıralanabilir;

1. Eşzamanlı veri toplama ve analizi yapılır.
2. Veriler, tümdengelimli mantıksal akıl yürütmeler ile kurulan hipotezler yoluyla incelenmez, analitik olarak verilerin kodlanmasıyla ve kategorileştirilmesiyle bir inşa gerçekleştirilir.
3. Sürekli karşılaştırmalı metot kullanılır ve analizin her aşaması boyunca bu karşılaştırma yapılır
4. Verilerin toplanmasının ve analizinin her aşamasında teori geliştirilir.
5. Araştırma boyunca kategorilere ilişkin notlar yazılır, kategorilerin özellikleri belirtilir, kategoriler arası ilişkiler tanımlanır ve benzerlik ve farklılıklar ortaya çıkarılır.
6. Örneklemin amacı, teorinin inşa edilmesine yöneliktir, bu bağlamda örneklemin popülasyonunun temsil edilebilirliğine bakılmaz.
7. Literatür taraması, bağımsız analizlerin geliştirilmesinden sonra yapılır (Charmaz, 2006: 6).

Charmaz'a göre (2011) Strauss ve Glaser; A) nitel verilerin analizi için sistematik bir strateji sağladılar. B) Sistematik olmayan, kişisel anlatılara dayalı ve izlenimci nitel araştırmaların karşısındadırlar. C) Nicel araştırmaların sosyal bilimlerdeki hâkimiyetine itiraz ederler. D) Teori inşa etmede nitel araştırmaların önemini göstermişlerdir. E) Keyfi bir şekilde oluşturulan kuramcı ve araştırmacı ayırımına meydan okurlar.

GTM'nin kurucuları arasında farklı geleneklerden gelmektedirler. Glaser, katı bir pozitivistik metodoloji anlayışı içerisinde nicel çalışmaların hakim olduğu Columbia Üniversitesi geleneğine mensuptur. O, nicel araştırma alanının önemli isimlerinden Paul Lazarsfeld'den etkilenmiştir. GTM Glaser'in epistemolojik varsayımları ve metodolojik terminolojisi üzerine kurulmuştur; Bunlar "Tümevarımsal mantık ve sistematik yaklaşımdır. Strauss ise, Chicago okulundan Herbert Blumer ve Robert E. Park ile birlikte alan araştırmasının hâkim olduğu sembolik etkileşimcilik geleneğinden gelmektedir. Gelenek içerisinde alan araştırması, sosyal dünyayı bağlamı içinde anlama, sosyal gerçeklik, bireyin aktif katılımı, sosyal değişim ve toplumsal sürece yapılan vurgu bu geleneğin temel kodlarıdır. Strauss GTM içerisine, pragmatist felsefeyi, eylem, anlam, bağlam ve ampirik araştırmaları sokmuştur (Charmaz 2000: 510; 2006: 7-8; Charmaz ve Bryant, 2007: 32; Strauss-Corbin, 1990a: 24-25; 1990b: 5).

1960'ta Strauss San Francisco'da Kaliforniya Üniversitesi'nde çok ünlü bir geçmişi olan hemşirelik okuluna katılır. Strauss'un oraya atanmasından kısa bir süre sonra okulun bünyesinde "Toplumsal ve Davranışsal Bilimler" bölümü kurulur. Öte yandan, 1961'de 33 yaşındaki Glaser New York'taki Kolombiya Üniversite'sinde, Paul Lazerfeld ve Robert Merton önderliğinde doktorasını tamamlar. Bu sırada Strauss, "ölüm tecrübesi" üzerine çalışmalar yapmış ve başarılı bir 4 yıl geçirmiştir. Başarılı bu dört yıldan sonra Strauss Glaser'i ölüm hakkındaki araştırmalarında çalışmak üzere takımına alır. Bu olaydan sonra, GTM oluşmaya başlar. 1965 yılında "Awareness of Dying" adlı çalışmalarının tamamlanmasının ardından 1967'de "The Discovery of Grounded Theory" kitabı Glaser ve Strauss tarafından yayımlanır (Dirks ve Mills, 2012: 2). Glaser ve Strauss ölmek üzere olan hastalar üzerine yapmış oldukları "Awareness of dying" (1965) adlı çalışmaları ile GTM'nin temellerini atmışlardır.

Heath ve Cowley'e göre GTM'nin kökenleri, James, Cooley ve Mead'in pragmatik fikirlerinden oluşan sembolik etkileşimciliğe dayanır (Hammersley 1989'dan akt. Heath ve Cowley, 2004: 142). Buna göre bireyler kendiliğinden farkındadırlar. Kendilerini başkalarının perspektifinden görebilme yetenekleri vardır. Dahası, duruma göre kendi davranışlarını yönetebilirler (Mead 1934'ten akt. Heath ve Cowley, 2004: 142). Sosyal etkileşim kavramı Blumer tarafından ortaya atılmıştır. (Blumer 1937'den akt. Heath ve Cowley, 2004: 142) Onun naturalistik araştırmasıyla birlikte etkileşimci yaklaşımı geliştirmesi GTM'yi etkileyen ana etkenlerden birisidir. Blumer ölçülebilir korelasyonlardan ziyade, önemini ve faydasını ilişkilerden alan fikirlerin rolünü vurgular (Blumer 1956'dan akt. Heath ve Cowley, 2004: 142). Dahası Hammersley'in detaylı analizi, Blumer'in araştırma fikrinin her vakanın kendi özelliklerini ortaya çıkarabilmek adına vakaların birbirleriyle karşılaştırılması gerektiğini ve ortaya çıkacak anlamların üretilmesi gerektiğini gösteriyor. Paralel olarak GTM'de de devam eden karşılaştırmalar aracılığıyla ana temayla ilişkili olan ve onun etrafında geliştirilen fikirler ve kategoriler GTM'nin esasını oluşturur.

Glaser ve Strauss 1967'deki ilk çalışmalarının ardından, yazdıkları diğer metinlerde (Glaser 1978, 1992, 1998 ve 1999; Strauss ve Corbin 1990, 1994 ve 1998) farklı yöntemler izlemişlerdir. Her ikisinin sonraki yaklaşımları karşılaştırıldığında veri toplama ve analiz süreçlerinde, literatürün hangi aşamada ve nasıl kullanılması gerektiği meselesinde ve bir teori geliştirme süreci olarak tümevarım, tümdengelim ve doğrulama yöntemlerinin kullanılması açısından farklılıklar gösterir (Heath ve Cowley, 2004: 142). Özellikle teorik hassaslık meselesini ele alış tarzları bu teorisyenleri farklı yönere sevk etmiştir (Kelle, 2007: 198).

Glaser ve Strauss, bir araştırmacının alana girerken kendi fikirlerinden ve değerlerinden bağımsız olarak hareket edemeyeceğini söylerler. Fakat onlar arasındaki esas farklılık literatür bilgilerinin nasıl kullanılacağıyla ilgilidir. Keşfetmek her iki teorisyen için de çalışmanın kalbidir. Glaser'e göre son zamanlarda yapılan en önemli yanlış, teorinin ortaya çıkışı sırasında araştırılan konuya ilişkin literatürün okunmasıdır, bu durum çalışmayı gerçek yönünden saptırabilir (Glaser 1998'den atk. Heath ve Cowley, 2004: 143). Strauss'a göre ise, hem geçmiş deneyimler hem de literatürün okunması teorik hassaslığı ve hipotez üretimini teşvik edebilir (Strauss 1987'den akt. Heath ve Cowley, 2004: 143).

Öte yandan teorik hassaslık meselesi GTM için her zaman önemli bir yer tutar, Glaser 1978'de bu ismi taşıyan bir kitap yayınlamıştır. Bunun için Glaser araştırmacının elden çıkarması gereken bir yığın teorik kavramı olduğundan bu durumu açıklamak için “teorik kodlar”, “teorik kodlama”, “kodlama ailesi” gibi kavramlar geliştirirken; Strauss ise köklerini pragmatist sosyal teoriden alan, insan eyleminin ve etkileşimin apaçık bir modeli olan, önemli kategorilerin geliştirilmesi ve birbirleriyle ilişkili olması anlamına gelen “kodlama paradigması” şeklinde farklı bir kavramsallaştırma geliştirmiştir (Kelle, 2007: 198).

Grounded Teori'nin temel prensiplerini ve ilkelerini bulabileceğimiz temel eserler ise tablo 1.de gösterilmiştir.

Tablo 1: *Grounded Teori'nin Temel Prensip ve İlkelerinin Yer Aldığı Temel Eserler.*

YIL	YAZAR	BAŞLIK
1967	Glaser and Strauss	The Discovery of Grounded Theory: Strategies For Qualitative Research
1978	Glaser	Theoretical Sensitivity
1987	Strauss	Qualitative Analysis for Social Scientists
1990	Strauss and Corbin	Basic of Qualitative Research: Grounded Theory Procedures and Techniques
1992	Glaser	Basic of Grounded Theory Analysis
1994	Strauss and Corbin	Grounded Theory Methodology: An Overview' in Handbook of Qualitative Analysis (First Edition)

1995	Charmaz	Grounded Theory in Rethinking Methods in Psychology
1998	Strauss and Corbin	Basic of Qualitative Research: Grounded Theory Procedures and Techniques (second Edition)
2000	Charmaz	“Grounded Theory: Objectivist and Constructivist Methods” in Handbook of Qualitative Research (Second Edition)
2005	Clarke	Situational Analysis: Grounded Theory After the Postmodern Turn
2006	Charmaz	Constructing Grounded Theory: A Practical Guide Through Qualitative Analysis

Tablo: Dirks ve Mills, 2012: 3.

Bu tabloda da gördüğümüz gibi 1967 yılındaki ilk eser, Glaser ve Strauss'un beraber yazdıkları (sosyal bilimler içerisinde nitel araştırmalar için yeni bir metodoloji) GTM'nin temelini oluşturan "The Discovery of Grounded Theory: Strategies For Qualitative Research" adlı eserdir. Sonrasında 1978 yılında Glaser'in yazmış olduğu "Theoretical Sensitivity" adlı çalışması Strauss ve Glaser'in farklı yollardan ilerlemelerine kapı aralayacak ve Klasik Glaseryan versiyon olarak adlandırılmasına neden olacaktır. Bundan daha sonra ise, 1987 yılında Strauss'un kaleme aldığı genel olarak nitel araştırma tasarımının, özelden de grounded teorisinin ilkelerinin anlatıldığı "Qualitative Analysis For Social Scientists" basılmıştır. Bu yayının hemen ardından 1990 yılında bu kez Strauss daha sonra eserlerini beraberce üretecekleri Corbin ile daha yapısal ve sistematik olarak adlandırılacak "Basics of Qualitative Research; Grounded Theory Procedures and Techniques" adlı eseri yayınlamışlardır. Glaser ise özellikle Strauss ve Corbin'in bu eserine karşı 1992 yılında "Basic of Grounded Theory Analysis" adlı çalışmayı gerçekleştirmiştir. Daha sonra ise, Charmaz'ın öncelikle 2000 yılındaki "Handbook of Qualitative Research" içerisindeki kendi İnşacı yaklaşımını anlattığı "Grounded Theory: Objectivist and Constructivist Methods" adlı makalesi yayınlanırken. 2006 yılında ise kendi kişisel kitabı olan "Constructing Grounded Theory" yi Grounded teori literatürüne önemli bir katkı olarak sunmuştur.

Grounded teorisinin tarihsel gelişim çizgisi içerisinde ilk jenerasyon olarak tanımlayabileceğimiz Glaser ve Strauss dan sonra ikinci jenerasyon teorisyenler de ortaya çıktı. Bu isimler Glaser ve Strauss'un ortaya koydukları metodolojinin analizini ve yorumunu yaparken bir yandan da kendi orijinal çalışmalarını piyasaya sürmüşlerdir. Bu isimlerin en önemlisi ise Kathy Charmaz'dır (2000; 2006) (Bowers&Schatzman, 2009; Charmaz, 2006; Clarke, 2005).

KATHY CHARMAZ –NESNELCİ VE İNŞACI GTM-

Charmaz 2000 yılında “Grounded Theory: Objectivist and Constructivist Methods” adlı makale ile “geleneksel (nesnelci) GTM” ile “inşacı GTM” arasında bir ayrımı konu aldığı makalesini yayınladı. Bu makale klasik anlatıya ilk karşı duruş olarak nitelendirilebilir.

Geçmişte Strauss ve Glaser arasında da bir metodolojik bir kopukluk meydana gelmesine karşın; Charmaz'ın eleştirisi ve önerisi keskin bir değişimi ifade etmektedir.

GTM içerisinde ikinci jenerasyonun önemli isimlerinden biri Kathy Charmaz'dır. O, inşacı GTM yaklaşımını nesnelci versiyonundan (Strauss ve Glaser) ayırır. Charmaz'a göre; Glaser ve Strauss'un GTM adına yaptıkları en önemli zayıflık, GTM'yi pozitivist, objektivist bir temele dayandırmalarıdır, bu pozitivist damar, GTM'nin sadece bir parçasını oluşturur (Charmaz ve Bryant, 2007: 33- 34; Charmaz, 2000: 510).

Charmaz GTM'yi şu şekilde tanımlar: GTM sistematik ama esnek, nitel veri analizi ve üretimi için rehber niteliği taşır ve verilerin kendilerinde gömülü olan teorileri inşa etmeye yarar (Charmaz, 2006; 2009). Onun GTM yaklaşımı ve metodu sembolik etkileşimcilikle ve Chicago okuluyla yakından ilgilidir (Charmaz, 2005: 508). Charmaz, inşacı GTM'sini Chicago Okulu'nun öncülleriyle bağlantılı olarak, pragmatist temele oturtur (Charmaz, 2006: 10). Charmaz'a göre, inşacı GTM ampirik dünyada ilk elden bilgi toplamanın bir yöntemidir ve postmodernizm ile pozitivism arasında bir yer tutar (Charmaz, 2000: 510). Ona göre, inşacı GTM, Glaser ve Strauss'un birlikte yazdığı 1967'deki versiyonun çağdaş bir güncellemesidir. Rölâtivizist bir epistemolojisi vardır. Bilgiyi sosyal bir ürün olarak görür. Hem araştırmacının hem de katılımcının durduğu noktaları kabul eder.

Charmaz'a göre bir dış dünya mevcuttur; fakat bakanın gözünden ayrı tutulamaz. Bir insanın durduğu farklı noktalar vardır (insan kompleks bir yapıdadır) ve bakanın durduğu yer, araştırmaya katılanın durduğu yerden farklı olabilir, hatta çatışabilirler. İnşacı GTM'ye göre, bilgi ampirik problemleri kavrayarak üretilir. Bilgi sosyal inşalara dayalıdır. Bizler araştırma sürecini ve onun ürünlerini inşa ederiz ama bu inşa süreci önceden var olan yapılar vasıtasıyla gerçekleşir. Bunlar araştırmacının perspektifinden, konumundan, yaşadığı ortamdan, vs. etkilenirler. Bütün bunlar araştırma sürecine dâhil olur; fakat çoğu zaman bu durumdan bahsedilmez. Yaptığımız gözlemler ve onları nasıl yaptığımız, ne gördüğümüz bu koşullardan etkilenirler ve onları yansıtırlar. İnşacı bir araştırmacı, yaptığı çalışmanın tamamen objektif olmadığını farkındadır (Charmaz, 2009: 130).

İnşacının gözünden ne gördüğümüz, ne zaman gördüğümüz, nasıl gördüğümüz ve neyin var olduğu apaçık değildir; çoğu zaman üstü örtüktür. Yaşadığımız bu dünya hem araştırmacı hem de katılımcı açısından zaten yorumlanmıştır. Bunların farkına varamayabiliriz. GTM için temel amaç, bu üstü örtük olanları açığa çıkarmaktır. Araştırmacı, katılımcıların eylemlerini ve yorumlarını tekrar değerlendirir ve onları uygun durumlarla adlandırmaya çalışır. Araştırmacı, katılımcıların inançlarını, amaçlarını, eylemlerini ve bu eylemlerin sebeplerini, onların perspektifinden doğru bir şekilde anlama çabasındadır. Ayrıca araştırmacı katılımcıların eylemlerini ve anlam dünyalarını daha büyük sosyal yapılar ve söylemler içerisine yerleştirmeye çalışır. Onların anlam dünyaları ideolojileri temsil edebilir yahut gelenekleri veya güç ilişkilerini yeniden üretiyor olabilirler. Katılımcıların anlam dünyalarının nerede durduğunu saptayarak, bir GTM teorisyeni makro ve mikro analizler arasında bağlantı kurabilir, bu bağ ise öznel ve sosyaldır (Charmaz, 2009: 131).

“Neden inşacı GTM” sorusuna Charmaz (2009) iki ana sebep gösterir. İlk olarak GTM'ye aşırı sistematik ve aşırı belirlenmecilik karşısında bir esneklik sağlamak. İkincisi ise GTM'yi önceki sosyal inşacılikten ayırt etmek. Charmaz'ın yaklaşımı radikal öznelcilikten ve bireysel indirgemecilikten farklıdır.

İnşacı GTM Charmaz'a göre interaktiftir. Yani veri toplama ve analitik süreç arasında karşılıklı etkileşim söz konusudur (Charmaz, 2009: 137). İnşacı GTM'ye göre görüşmeci verileri yaratır ve gözlenenle birlikte karşılıklı etkileşim yoluyla analizi devam ettirir. Veriler gerçekliğe açılan birer pencere değildir; çünkü gerçeklik kültürel, yapısal, vs. bağlamda keşfedilir. Gözlemci, gözlenenenden ayrı olmak yerine onun bir parçasıdır. Fakat buna karşılık nesnelci GTM pozitivism ışığında sistematik olarak oluşturulmuş metotların gerçekliğin keşfini sağlayacağını düşünür (Charmaz, 2000: 523-524). İnşacı GTM tıpkı Glaser ve Strauss'un klasik versiyonunda olduğu gibi tümevarımcı, karşılaştırmalı ve açık uçlu bir yaklaşımdır. Ayrıca Strauss'un da belirttiği gibi abductivedir. Grounded teorisyenler kategori geliştirmede kontroller için abductive metodun yineleyici mantığını işletirler. Abductive nedensellik, tümevarımsal araştırmayı takip eder. Eğer, araştırmacı alanda beklemediği bir bulguyla karşılaşır: (1) bulgularla eşleşebilecek tüm teorik fikirleri göz önünde bulundurmalı, (2) alana tekrar dönüp daha fazla veri toplamalı ve (3) en çok uyumlu olan teorik yorumu seçmeli (Charmaz, 2006; Pierce, 1958; Reihert 2007; Rosental, 2004'ten akt. Charmaz 2009: 137). Yani abductive nedensellik tecrübelerden oluşur. Mantıksal ve yaratıcı çıkarımlar yapmaya yardımcı olur ve bu çıkarımları tercih edilebilir bir teorik açıklamaya ulaşmak için hipotezlerle test etmeye teşvik eder (Charmaz, 2009: 137).

Nesnelci GTM, temellerini pozitivismden alır ve buna göre tarafsız bir şekilde verileri dış dünyada keşfetmek ister. Veriler gözlemcinin gözünden bağımsız olgulardır ve önyargısızlardır. İnşacı GTM temellerini pragmatizm ve rölativist epistemolojiden alır. Çoklu gerçekleri ve gerçeklik hakkında çoklu perspektifleri temel alır. Veriler ne gözlenenenden ne de gözlemciden ayrı tutulamaz. Bunun yerine veriler karşılıklı etkileşimle üretilir. Her iki teorinin de amaçları, onların kabul ettiği varsayımlardan ortaya çıkar. Nesnelci, orijinal bağlamlarından bağımsız olarak genel geçer soyut kavramlara ulaşmak ister. Bunun aksine inşacı GTM içerisinde genelleştirme; şartlara, zamana, mekâna, vs. bağlıdır (Charmaz, 2009: 137-138).

Konunun daha iyi anlaşılması adına, her iki yaklaşımın da temel aldığı paradigmalardan özelliklerine kısaca bakmakta fayda vardır. Aşağıda tablo 2. bunu kısaca açıklamaktadır.

Tablo 2: *Pozitivist ve Pragmatist Paradigmalardan Özellikleri.*

Pozitivist	Pragmatist
Bilimsel metodu temel alır.	Problem çözücü yaklaşımı temel alır.
Dış dünyanın gerçekliğini varsayar.	Gerçeklik akışkandır, belirsizdir.
Tarafsız gözlemi varsayar.	Duruma göre bilgi üretimini varsayar.
Soyut genel geçerliliği keşfetmeyi varsayar.	Çoklu perspektifleri araştırmayı tercih eder.
Ampirik fenomenleri açıklamayı amaçlar.	Ortaya çıkan problemleri çözmek için bireylerin eylemlerini araştırmayı amaçlar.

Olgular ve değerler birbirinden ayrıdır.	Olgular ve değerleri birlikte oluşturulan bir şey olarak görür.
Gerçeklik durumsaldır (conditional).	Gerçeklik durumsaldır.

Kaynak: Charmaz, 2009: 139. Grounded teorinin empirik dayanakları.

Objektivist ve inşacı yaklaşımlar aşağıdaki tablolar yardımıyla şu şekilde kısaca açıklanabilir.

Tablo 3: *Objektivist ve İnşacı Yaklaşımların Varsayımları.*

Varsayımları	
Objektivist	İnşacı
Dış gerçekliği varsayar.	Çoklu gerçeklikleri varsayar.
Verilerin keşfini varsayar.	Karşılıklı etkileşim yoluyla çoklu inşaları varsayar.
Kavramsallaştırmanın verilerden ortaya çıktığını varsayar.	Kategorileri araştırmacının inşa ettiğini varsayar.
Verilerin sunumunu problematik olarak görmez.	Verilerin sunumunu, problematik, göreceli, durumsal ve parçalı görür.
Gözlemciyi objektif, tarafsız, pasif, otorite olarak görür.	Gözlemcinin değerlerinin, önceliklerinin, pozisyonunun ve eylemlerinin gözlemi etkilediğini varsayar.

Kaynak: Charmaz, 2009: 141. Objektivist ve inşacı grounded teorinin farkı.

Tablo 4: *Objektivist ve İnşacı Yaklaşımların Amaçları.*

Amaçları	
Objektivist	İnşacı
Bağlamdan bağımsız genelleştirmelere ulaşmak ister.	Genelleştirmeleri duruma, mekâna, zamana, şartlara, vs. bağlı olarak görür.
Tarihsellin ve durumsallığın ötesinde, sıkı, soyut	Verilerin tarihselliğini göz önünde bulundurarak

kavramsallaştırmalara ulaşmak ister.	yorumlamacı anlayışı amaçlar.
Değişkenleri belirler.	Değişkenlerin aralığını belirler.
Uygunluğu, çalışabilirliğini, uyumluluğunu olan bir teori yaratmayı amaçlar. (Glaser'e göre)	Güvenilirliği, orijinalligi, kullanılabilirliği olan bir teori yaratmayı amaçlar.

Kaynak: Charmaz, 2009: 141. Objektivist ve inşacı grounded teorisinin farkı.

Tablo 5: Objektivist ve İnşacı Yaklaşımlarda Verilerin Analizi.

Verilerin Analizi	
Objektivist	İnşacı
Veri analizini objektif bir süreç olarak görür.	Veri analizi boyunca sübjektifliği kabul eder.
Ortaya çıkan kategorileri analizin şekillendiricisi olarak görür.	Analizin şekillendiricisi olarak verilerin müşterek inşasını kabul eder.
Esnekliği muhtemel veri kaynaklarından biri olarak kabul eder.	Esneklikle iç içedir.
Araştırmacının analitik kategorilerine ve sesine öncelik verir.	Analizin tamamlayıcı bir parçası olarak katılımcıların görüşlerini sunmayı ve tekrar sunmayı tercih eder.

Kaynak: Charmaz, 2009: 141. Objektivist ve inşacı grounded teorisinin farkı.

GTM, araştırılan fenomen etrafında sistematik bir döngü içerisinde hedefe yani teori geliştirmeye doğru ilerler. Bu sürecin bazı temel taşları vardır; eş zamanlı olarak sürdürülecek olan veri toplama ve analizi süreci, verilerin kodlanması ve kategorileştirilmesi, tümevarımsal olarak sürekli karşılaştırmalı analiz, araştırmacının not yazımı, teorik örnekleme olarak bilinen bir çeşit amaca yönelik örnekleme, araştırmacının kişisel becerisini de yansıtan; teorik hassaslık, örneklem seçimimizle ve kategorilerin oluşturulmasıyla doğrudan ilgili olan; teorik uygunluk ve teorik entegrasyon. Şimdi bu süreci temel başlıklarıyla ayrı ayrı inceleyeceğiz.

GROUNDLED TEORİ METODOLOJİSİ'NİN UNSURLARI

Theoretical Sampling (Teorik Örnekleme): Teorik örnekleme, grounded teori oluşturmada kullanılan önemli bir süreçtir. Bu süreç, Glaser ve Strauss tarafından kısaca şu şekilde tanımlanmıştır: araştırmacı veri toplama, kodlama ve analiz sürecini birlikte

yürütürken, bir sonraki aşamada hangi verilerin nereden, ne kadar, nasıl toplanacağına karar verme aşamasıdır (Glaser ve Strauss 1967: 45; Glaser 1978: 36).

Bu süreçte ilk olarak, verilerin ilk elde edilmeye başlandığı andan itibaren, sürekli karşılaştırmalarla, ham verilerden kodlar ortaya çıkarılır. Bu kodlar kullanılarak, gelecekteki kodlara eklenir ve böylece bu süreç, daha sonraki verilerin toplanmasına yardımcı olur. Örnekleme süreci bu şekilde devam eder ve herhangi bir kod üzerindeki teorik örnekleme, doyuma ulaşıldığı düşünüldüğünde durdurulur. Bu süreçte, kümülatif olarak ilerleyen yoğun bir teorik örnekleme ortaya çıkarır. Araştırmacı, giderek amaca yönelik daha uygun veri toplamaya başlar (Glaser, 1978: 36) .

İlk teorik veri toplamak için kaynak, daha önceki ön bilgilere dayalı teorik taslaklar değildir; bunun yerine, bu durum genel sosyolojik perspektifimize ve problem alanının genel bilgisine dayanır (Glaser ve Strauss 1967: 45; Glaser, 1978: 36). Araştırmacı daha ilk günden, kategoriler oluşturmak ve onları bütünleştirmek için alanda kodlar oluşturmaya başlar. Böylece, GTM'nin karmaşık analizi, verileri toplayıp bitirdikten sonra değil, veri toplarken başlar (Glaser, 1978: 36).

Teorik örnekleme, çeşitli kategorilerin ortaya çıkmasını ve kategoriler arasındaki ilişkileri tanımlar ve de kategorilerin oluşturulmasına yardımcı olur. Teorik örnekleme karşılaştırmalı metoda dayanır. Karşılaştırmalı metod kullanıldığı sürece; kategorilerin özellikleri tanımlanabilir, kategoriler arasında bağlantılar kurulabilir. Böylece; teoriyi oluşturacak kavramlar tanımlanabilir ve kategoriler inşa edilmiş olur. Araştırmanın amacı; fikirlerin, kavramların, kategorilerin düzenlenmesi ve geliştirilmesine yöneliktir. Teorik örnekleme, araştırma yapılan alanın popülasyonu ile ilgili olmayıp, bu anlamda katılımcı sayısını arttırmak araştırmacının amacı değildir. Bu yönüyle teorik örnekleme, nicel araştırmalarda olduğu gibi istatistiksel olmaktan ötedir (Charmaz, 1996, 45; 2000, 519: 2006, 101).

Teorik örnekleme işlemi, kategorilerin özelliklerine yeni özellikler katıldığı sürece devam eder. Yeni özellikler ortaya çıkmamaya başladığında kategorilerin doygunluğa ulaştığı anlaşılmış olur.

Teorik örnekleme kategorilerin sınırlarını belirlemeye, onları düzenlemeye, değerlendirmeye ve kategoriler arası ilişkileri belirlemeye yardımcı olur. Başlangıç düzeyinde, analitik tanımlamalar ve açıklamalar için kategorilerin özellikleri belirlenir. Daha sonra ise kategoriler arasındaki bağlantıların gösterilmesine yardımcı olacaktır (Charmaz, 2006, 107)

Theoretical Saturation (Teorik Doygunluk): GTM'de, veri toplama ve analizi süreci teorik doygunluğa ulaşıncaya kadar devam eder. Bunun anlamı, araştırmacı yeni bir kategori yeni bir örnek ortaya çıkaramadığı durumda araştırmayı sonlandırır. Aksi takdirde örnekleme seçimi ve kodlama devam edecektir. Teorik doygunluk teorik örnekleme ilkesinin de temelini oluşturur. Araştırmacı yeni veri ekleyemediğini, kategorilerin özelliklerini geliştiremediğini görür bu durum teorik doygunluğa işarettir. Benzer örnekleri tekrar tekrar görmeye başladığında artık araştırmacı kategorilerin doygunluğu ulaştığından, araştırmanın tamamlandığından emin olur (Glaser ve Strauss, 1967: 61).

Charmaz'a göre, veri toplamanın ne zaman sonlandırılacağı veya sonlandırmak için kriterin ne olacağı sorularına GTM'nin en kısa cevabı "kategorilerin doygunluğa ulaştığı

zaman" dır. Artık ana kategorinin yeni özellikleri ortaya çıkarılamıyorsa ve yeni bir teorik kavrayış, anlayış geliştirilemiyorsa teorik doygunluğa ulaşılmış demektir. Doygunluğa ulaşma, birçok araştırmacının da karıştırdığı gibi, sürekli aynı olaylara şahit olmak değildir; yeni bir şeyin olmadığını görmektir. Ona göre, bir araştırmacının doygunluğa ulaşip ulaşmadığını nasıl anlayacağı konusunda üzerinde durduğu birkaç nokta vardır: veriler ve kategoriler arasında ne gibi karşılaştırmaların yapıldığı, bu karşılaştırmaların ne anlama geldiği, bunların araştırmacıyı nereye doğru yönlendirdiği, bu karşılaştırmaların kuramsal kategorileri nasıl aydınlattığı, yeni kavramsal ilişkiler varsa, bunları araştırmacı görebildi mi, başka bağlantılar ortaya çıktı mı, gibi (Charmaz, 2006: 113).

Theoretical Sensitivity (teorik duyarlılık / hassaslık): Glaser ve Strauss yazdıkları ilk kitap olan *The Discovery of Grounded Theory* (1967) adlı kitapta, teorik hassaslık konusuna kuramsal örnekleme başlığı altında değinmiş, bu bölüme kitapta pek fazla yer vermemişlerdir. Ancak, Glaser, 1978'de yazdığı diğer bir kitabının adını *Theoretical Sensitivity* olarak belirlemiştir. Bu kitabın girişinde ise amacının teorik hassaslıkla ilgili eksiklikleri tamamlamak olduğunu altını çizmiştir.

İlk olarak, Glaser ve Strauss'un birlikte yazdıkları kitaba (1967) bakıldığında, araştırmacının toplanan verilerden elde edilebilecek bir teori formüle edebilmesi için, teorik hassaslığa sahip olunması gerektiği vurgulanmıştır. Buna göre araştırmacı açısından teorik hassaslığın iki önemli ayağı vardır. Bunlardan ilki, onun mizacı ve kişisel özellikleri ile ilgilidir. Diğerisi ise, onun kişisel entelektüel tarihine, bilgi birikimine, araştırma için nasıl çalıştığına bağlıdır (Glaser ve Strauss 1967: 46). Teorik hassaslık, sadece araştırmacının kendi alanıyla sınırla kalmayıp, örneğin psikoloji, halk sağlığı, ekonomi gibi alanlardaki bilgi birikimi ile üst seviyeye taşınabilir (Glaser, 1978: 3). Corbin ve Strauss'un tanımına göre (1990a) teorik hassasiyet, araştırmacının kişisel özelliklerini yani verileri anlamlandırabilme yeteneğini ifade eder. Araştırmacının daha önce okudukları, tecrübeleri, alanla uygunluğu, vs. hassasiyetlik derecesini etkiler. Ayrıca hassasiyetlik, araştırma sürecinde de geliştirilebilir. Kısaca, teorik hassasiyet, araştırmacının kavrama becerisine, verileri nasıl anlamlandırdığına, anlama kapasitesine, araştırmayla ilgili olan verileri ilgili olmayanlardan ayırabilme becerisine bağlıdır (Strauss ve Corbin 1990a: 41-42).

Teorik duyarlılık, araştırmacının bilgisini, anlayışını ve becerilerine işaret eder. Bu beceri kendisini, kategori üretmede, kategorilerin özelliklerini ortaya çıkarmada onları diğer kategorilerle ilişkilendirmede gösterir. Teorik duyarlılık verilerden kavramlar üretmeye ve onları ilişkilendirmeye yardımcı olur böylelikle sosyoloji içerisinde teori gelişiminin önü açılır. Glaser'e göre eğer bir araştırmacı teorik duyarlılığa sahip değilse o araştırmacı grounded teori yapamaz ve onu sonlandıramaz (Glaser, 1992, 27)

Grounded Teori'de analitik sürecin kendisi, teorik hassasiyet için yukarıdakilere ek olarak birkaç kaynak daha oluşturur. Verilerle sürekli iletişim, kavrama ve anlama becerisini geliştirir. Bu durum veri toplama, onlar hakkında sorular sorma, karşılaştırmalar yapma, ne görüldüğü üzerinde düşünme, hipotez geliştirme ve kavramlar ile onların ilişkileri hakkında küçük teorik taslaklar oluşturmakla ilgilidir. Bu yollarla araştırmacı verilerine sürekli olarak geri dönüp bakar. Veri toplama ve analiz süreci birlikte örülür. Bunların her biri gelişen teorinin parametrelerini tanımayı ve kavramayı sağlar. İlk veriler bir sonrakine ışık tutar. Bunu yaparken araştırmacının kendi ürettiği fenomen gerçekte olanı birbirinden ayırt etmesi hassasiyetlik için önemli bir noktadır. Bunu ayırmak için Strauss ve Corbin bazı yollar

önermektedir: A) araştırmacının sürekli geriye dönüşler yaparak, kendisine “burada ne oluyor?”, “gördüklerim ve düşündüklerim verilerin gerçekliğine uygun mu?” gibi sorular sorması. B) Verilerle ilgili her şey (hipotezler, sorular, kategoriler, açıklamalar, vs.) kesin olarak düşünülmemeli, her zaman geriye dönüşler yapıp verilere göz atılmalıdır. C) Verilerin toplama ve analiz süreçleri takip edilmelidir (Strauss ve Corbin 1990a: 42-44).

Veri Toplama ve Analizi: Grounded Teorinin diğer nitel araştırma tasarımlarından benzerlik ve farklılıklarından söz etmiştik. Grounded Teorinin ayırt edici özelliklerinin başında verilerin toplanması ile analizinin eşzamanlı olarak yapılması zorunluluğu gelir. Bunun anlamı, belirli bir takım ilk gözlemlerle çıkılan sahadan toplanan veriler analiz edilip belirli kavramsallaştırmalar yapılır. Bunun neticesinde ise, toplanan ilk veriler ve yapılan kavramsallaştırma sonucunda ikinci kez sahaya çıkılır, toplanan bu ikinci veri seti ile ilk kez toplanan veriler bütünleştirilir ve bu defa üçüncü veri seti için tekrar alana çıkılır ve bu işlem sürekli karşılıklı ilişki içerisinde sürdürülür. Bu ilişki Grounded teori için zorunlu bir ilişkidir.

Veri toplama ve analizi süreci birbirini takip eden bir döngü şeklinde ifade edilebilir. Bu döngü, sürekli karşılaştırma stratejisi ve ortaya çıkan yeni veriler ışığında daha başka veri setini elde etmek için araştırmacıya rehberlik eder.

Glaser'e göre Grounded teorinin altında yatan temel prensip, araştırma probleminin sınırlarını çizip, açık hale getirip, araştırılan alanla uygunluğunu sağlayıp artık ilk gözlemler ve görüşmelerle açık kodlamaya başlanmasıdır (Glaser, 1992, 21)

Veri toplama konusunda Charmaz temelden bir anlatı ile başlar. Ona göre veri toplamanın ilk aşaması, zengin verilerin nereden toplanacağını keşfetmekle başlar. Çünkü güçlü bir Grounded teori oluşturmanın yolu güçlü, zengin veriler toplamaktan geçer. Zengin verilerin keşfi, iyi bir analiz için önemli bilgiler verir. Zengin verilerden kastettiği şey ise, detaylandırılmış, odaklanılmış, tam verilerdir. Onlar, aktörlerin görüşlerini, duygularını, amaçlarını, eylemlerini yansıtır (Charmaz 2006: 14). Glaser'in (2002) “all is data” dediği gibi, alanda toplanılan her şey teori üretimi için önemli bir veri olabilir.

Grounded Teoride veri toplamanın pek çok yolu vardır: alan notları yazma, görüşmeler yapma, kayıtlar toplama, vs. gibi. Genelde birkaç tanesi bir arada kullanılır (Charmaz 2006: 14). Seçilen fenomenle ilgili verilerin nereden, nasıl, ne zaman toplanacağı ve onların nasıl anlamlandırılacağı veri toplamada diğer önemli bir noktalar (Charmaz 2006: 15; Thonberg and Charmaz 2012: 43).

Veri toplama ve analizinde, Grounded teori metodolojisini diğer metodolojilerden ayıran çok önemli iki özellik vardır. Diğer iki önemli metodolojiye bakıldığında ilk olarak, eğer araştırmacı, nitel verileri kabaca nicel verilere çevirmek istiyorsa, bunun için geçici olarak hipotezler test edebilir, önceden kodlar oluşturur ve analiz eder. Diğerinde ise teori üretilirken, araştırmacı verilerini sürekli yeniden düzenleyip ilişkilendirdiği için, eğer sadece teori üretmek istiyorsa, ilk olarak verileri kodlamak ve daha sonra da analiz etmek için bir sınır koymaz (Glaser and Strauss 1967: 101-102).

GTM, araştırmacıya diğer nitel araştırma çeşitlerinden daha fazla esneklik sağlar. Fakat Corbin ve Strauss, GTM'nin araştırmacıya esneklik sağlamasına rağmen dikkat edilmesi ve takip edilmesi gereken çok önemli kriterlerinin olduğunu da önemle vurgularlar. Bunlardan bir tanesi de veri toplama ve analiz süreciyle ilgili olanıdır. Buna göre, veri toplamaya başlanıldığı anda analiz süreci de başlar. Bunun aksine ise, çoğu nitel araştırmada sistematik

analizden önce veriler toplanır. GTM’de veri toplamayla birlikte analizin de başlamasının sebebi, bir sonraki görüşme ve gözlemlere elde edilen ilk bulgular ışığında ulaşılmasıdır. Aynı zamanda, onlar her araştırmacının alana girerken, kafasında bazı sorular olduğunu ya da alana ilişkin kimi gözlemlere sahip olduğunu yadsımaz. Bu şekilde art arda ve sistematik olarak işleyen veri toplama ve analizi süreci araştırmacının araştırdığı alan ya da konuyla ilgili bütün bakış açılarını fark etmesi imkânı sağlar (Corbin and Strauss 1990b, 6). Charmaz bu noktada kamera metaforunu kullanır: araştırmacı birçok lensi bulunan bir kamera gibidir. Alana girdiğinde ilk olarak orayı geniş bir bakış açısıyla görür. Daha sonra yakınlaşmak ve daha da yakınlaşmak için çeşitli lensleri kullanır (Charmaz 2006: 14).

GTM’nin araştırma problemi açısından temel prensiplerinden biri, veri toplamaya başlanıldığında ilk kodlamanın da başlamasıdır. Bu aşamada, araştırma probleminin sınırlılıkları da keşfedilir. Araştırmacın ana problemi belirleyebilmesi için aceleci davranmaması gerekmektedir. Yapılan ilk kodlamada (açık kodlama) birçok kavram ana problematik gibi görünebilir, fakat aslında sadece biri veya ikisi böyledir. Araştırma problemi keşfedildiğinde, çözümleme süreci de başlar ve aslında çözümleme süreci problemi belirtir. İki süreç birlikte ilerler (Glaser, 1992: 21).

Kodlama Süreçleri: Kodlama, kategorileri tanımladığımız onları benzerlik ve farklılıklarına göre sınıflandırdığımız bir süreçtir. Kodlama veri analizinin ilk aşamasıdır. Elde edilen verilerin farklı görünümünü etiketleme, sınıflama, tanımlama yoluyla kodlama süreci gerçekleştirilir. Kodlama, katılımcılarla gerçekleştirilen görüşmeler sonucunda bir kelime ya da bir paragraf yardımıyla gerçekleştirilebilir. Grounded teorisinin amacı veriler yoluyla yeni kavramlar ve kategoriler elde ederek belirli bir teori oluşturmak olduğu için kodlama kategorilerin oluşturulması ve kavram inşası için can alıcı bir öneme sahiptir. Grounded teori içerisinde çeşitli kodlama paradigmatları mevcuttur (Glaser, 1978; Strauss, 1987, 1990; Charmaz, 2006),

Kodlama meselesini Glaser, Strauss, Corbin, Charmaz gibi isimler farklı terimlerle açıklamaktadırlar; fakat anlatmaya çalıştıkları şey hemen hemen aynı şeydir. Tablo 6.da bu isimlendirmeleri ifade edecek olursak:

Tablo 6: *Yazarların Kodlama Süreçlerini İsimlendirmeleri.*

	Initial coding	Intermediate coding	Advanced coding
Glaser and Strauss (1967)	Coding and comparing incidents	Integrating categories and properties	Delimiting the theory
Glaser (1978)	Open coding	Selective coding	Theoretical coding
Strauss and Corbin (1990,1998)	Open coding	Axial coding	Selective coding
Charmaz (2006)	Initial coding	Focused coding	Theoretical coding

Kaynak: (Grounded Theory-A Practical Guide- Melanie Birks & Jane Mills-SAGE-Reprinted 2012-, sayfa 176).

Kodlama, analiz sürecinin çok önemli bir basamağıdır. Kodlama, verilerdeki önemli olan her şeyi kavramsallaştırma işlemidir (Glaser 1978:55). Veriler toplandıkça ortaya çıkan verileri aynı zamanda kodlamaya da başlar ve kategorilendirir (Charmaz, 2000: 515). Kodlama işlemi, verileri parçalarına ayırma, daha sonra onları sistematik bir yolla tekrar bir araya getirme işlemidir (Glaser 1978:55).

İlk Kodlama: Kodlamanın ilk aşamasıdır. Strauss bu aşamaya “open coding” ismini vermektedir. Gözlem notlarının, görüşmelerin, ya da elde edilen diğer dokümanların detaylı incelenmesi ile yapılır. Hatta bu inceleme satır satır veya kelime kelime yapılır amaç, verilere uygun kavramlar geliştirmektir. Fakat bu oluşan kavramlar tamamıyla geçici olmasına rağmen, araştırmacıya birçok soru sordurtur. Bir sonraki aşama için yardımcı olurlar. Araştırmacı bir sonraki kelimeye veya satıra geçtiğinde, süreç kartopu büyümesi gibi ilerler. Araştırmacı, aktörlerin davranışların gerçekliği hakkında çok fazla düşünmemelidir. Çünkü nasıl olsa bir sonraki adımda yanlış olan yorumlamalar veya yanlış yapılmış kavramsallaştırmalar düzelecektir. Bu yüzden tecrübeli araştırmacılar bu konuda tereddüt etmezler; verilerle bir oyun oynamış gibi oynarlar (Strauss 1987: 28).

Buradaki amaç, teori için uygun (fit), çalışan (work) ve ilişkili (relevant) kategoriler ve onların özelliklerini üretebilmektir. İlk kodlama, araştırmacıya kuramsal örneklemede yardımcı olur ve ona bir yol çizmesini sağlar (Glaser 1978: 56). Strauss ve Corbin bu aşamayı, verilerin farklı parçalara ayrılması, incelenmesi, benzerliklerin ve farklılıkların karşılaştırılması, veriler hakkında soruların sorulması, kavramsallaştırılması ve kategorileştirilmesi olarak tanımlamışlardır. Açık kodlama, ayrıntılı incelenen verilerdeki bir fenomenin isimlendirilmesi veya kategorileştirilmesidir (Strauss and Corbin 1990a: 61- 62). Açık kodlamada üzerinde durulması gereken bir diğer nokta, kategorilerin özellikleri ve boyutlarıdır. Bir araştırmacı, açık kodlama yaparken, sadece kategorileri belirlemekle kalmaz, aynı zamanda onların özelliklerini ve boyutlarını da belirler. Kategoriler ve alt kategoriler arasındaki ilişkileri anlamak bakımından bu ikisi sistematik olarak geliştirilmelidir (Strauss and Corbin 1990a: 69).

Açık kodlamada kavramsallaştırmanın ilk aşamasıdır. Kavramsallaştırma ve parçalara ayırma ile kastedilen şey, bir gözlemi, cümleyi, bir paragrafı, verilen her farklı durumu, fikri veya olayı, ismi, bir fenomenle ilgili her hangi bir şeyi analitik parçalarına ayırmaktır (Glaser 1978: 56; Strauss and Corbin 1990a: 63). Bunu da her birine şu gibi sorular sorarak yapılır: “bu nedir?”, “neyi temsil eder?”. Benzer fenomenlere aynı etiketi verebilmek için durumlar birbirleriyle karşılaştırılır. Aksi takdirde, ortaya çok fazla etiket çıkar ve bu da kafa karışıklığına yol açar (Strauss and Corbin 1990a: 63). Kısacası bir kategori oluşturmak açık kodlamada çok önemli bir yer tutar ve kavram gruplarından oluşur. Kategoriler temsil ettikleri kavram gruplarından daha fazla soyut bir tanımlamaya sahiptirler (Strauss and Corbin 1990a: 67).

Açık kodlamanın nasıl yapıldığı konusunda birtakım öneriler vardır: İlki bazı sorular sormaktır: ilk soru, “bu çalışmanın verileri nelerdir?”, ikinci soru, “bu olayın belirttiği kategoriler ve onların özellikleri nelerdir?”, son olarak da, “veriler gerçekten neyi anlatıyor?” veya “sahada aktörlerin karşılaştıkları sosyal psikolojik problemler nelerdir?” bu tarz sorular çoğaltılabilir. Bu tarz sorular, araştırmacının teorik hassasiyetini etkiler ve sürecin üstesinden gelmesini sağlar (Glaser 1978: 57).

Buna benzeyen diğer bir öneri, bir cümleyi ya da paragrafı kodlamaktır. Bu noktada “bu cümleden ya da paragraftan çıkan temel fikir nedir?” sorusunu sormak gerekmektedir. Buna bir isim verilir. Sonrada geriye dönülüp detaylandırılır. Bu kodlama tarzı daha çok birkaç kategorinin hali hazırda kavramsallaştırılmış olduğu durumlarda daha elverişlidir (Strauss and Corbin 1990a: 73).

Charmaz ise yapılan ilk kodlamaya initial coding demektir. Ona göre, araştırmacı kodlama aşamasına gelmişse, verilerde, muhtemel teoriye ulaştıracak her türlü şeye karşı açık olmalıdır. Bu ilk aşama araştırmacıyı ana kategoriyi tanımlayabilmesi için bir adımdır. Verileri birbirleriyle karşılaştırarak, araştırmacı, katılımcıların neyi problematik olarak gördüklerini anlayabilir ve onları analitik olarak değerlendirmeye başlar. Charmaz’ın ilk kodlamayı nasıl yapılacağına dair bazı tavsiyeleri şunlardır: “bu çalışmanın verileri nelerdir?”, “veriler neyi öneriyor?”, “kimin gözünden?” gibi sorular sormaktır (Charmaz, 2006: 47).

Charmaz’a göre ilk kodlama verilere sıkı sıkıya yapışmakla olur. İlk kodlama araştırmacıyı düşünmeye teşvik eder ve böylece yeni kavramların ortaya çıkmasını sağlar. Bu yüzden ilk kodlama sırasında daha önceden var olan fikirlerle yola çıkmamak gerekir. Örneğin Weber’in düşüncesiyle yola çıkmak, ilk kodlama için yanlış olacaktır. Charmaz, ilk kodlamanın ucunun kapatılmaması (open-ended) konusunda Glaser’e katıldığını ifade eder (Charmaz, 2006: 48).

Initial kodlar Charmaz’a göre, geçici, karşılaştırmalı ve verilerde gömülüdür. Geçici olmasının sebebi, olası analitik süreçleri keşfedebilmektir. Sürekli olarak, verilerle uyumlu kodların takip edilmesi gerekmektedir. GTM’nin bir avantajı da, daha çalışmanın erken safhalarında bile, veriler açısından nerede bir eksiklik, boşluk var, bunun keşfedilmesini sağlamaktır.

İkincil Kodlama: kodlamanın ikinci aşaması olan bu bölümü Glaser ve Strauss 1967’de “integrating categorie and their properties” olarak adlandırır. İlk aşamada ortaya çıkan kavramsallaştırma sürekli birbirleriyle karşılaştırdıkça, kavramsallaştırmada bazı değişiklikler görülebilir. Teori ilerledikçe, farklı kategoriler ve onların özellikleri, sürekli karşılaştırmalı metod boyunca birbirine bağlanırlar (Glaser ve Staruss, 1967: 108-109).

İkinci kodlamada, araştırmacı artık ilk kodlamadaki gibi sürekli kavramsallaştırma yapmaz. Burada ana değişkeni bulmak esastır. Bunun için de araştırmacı sadece ana değişkenle ilgili olabilecek kodlamaları yapacak şekilde kodlamasını sınırlar. Çünkü bu ana değişken, bir sonraki aşama ve kuramsal örnekleme için rehber niteliğindedir. Memolar da araştırmadaki boşlukları gözler önüne sermesi açısından bu aşamada önemlidir (Glaser, 1978: 61).

Stauss ise 1987’de yazdığı kitabında ve daha sonra Corbinle birlikte 1990’da yazdıkları kitaplarında kodlamanın bu ikinci aşamasını axial coding (eksenel kodlama) olarak adlandırır.

Buna göre eksenel kodlama aslında ilk kodlamanın önemli bir parçasıdır. Eksenel kodlama, paradigma modeli kullanılarak (şartlar, sonuçlar, bağlam ve etkileşim terimleriyle), bir ana kategori etrafında yoğun bir çalışmadır (Starauss, 1987:32; Starauss ve Corbin, 1990a: 96) eksenel kodlama, açık kodlamadan sonra kategorin ve alt kategorilerin birbirleriyle karşılaştırılarak, başka bir yolla tekrar bir araya getirilmesidir (Staruss ve Corbin, 1990a: 96-97). Bu kodlama bahsedilen ana kategori, diğer kategoriler ve alt kategoriler arasındaki ilişki

açısından kümülatif bilgi birikimidir. Bu aşamaya aksenel kodlama denmesinin nedeni, araştırmanın bir kategorinin eksenini etrafında dönmesindedir (Strauss, 1987: 32). Aksenel kodlamada yapılan şey, bir kategorinin (Fenomenin) spesifikleştirilmesidir. Bu noktada ortaya alt kategoriler ortaya çıkacaktır ki bu alt kategoriler, belirtilen bir kategoriyle ilişki içerisinde (Stauss ve Corbin, 1990a: 97).

Bu aşamada Charmaz ise focus coding ismini verir. Ona göre odak kodlama, veri kalabalığını ayıklamak adına bir önceki kodlama aşamasında en sık tekrar edilen veya en önemli görülen kodları seçmektir. Odak kodlama, verileri kategorize etmek adına, bir önceki kodlamadan hangilerinin daha analitik olduğunu seçmektir. Bir önceki aşamada üstü örtük olan bazı durumlar bu aşamada ortaya çıkarlar ve böylece bir öncekinde tam olarak anlaşılmayan olaylar burada anlaşılabilir. Bu durumda daha önceli verilere tekrar dönülebilir. Charmaz'ın önemle üstünde durduğu bir nokta da, verilerle çok yakın ve aktif olmaktır. Böylece, eylemler, etkileşimler, perspektifler ortaya çıkacaktır. Odak kodlama, araştırmacıya önyargularını kontrol etmesini sağlar. Sürekli karşılaştırma yapmak gerekmektedir (Charmaz, 2006: 57-58- 59).

Son Kodlama: Kodlama sürecinin bu son aşamasına Glaser ve Strauss 1967'de “delimiting the theory” der. Burada kısıtlama kelimesi ile kastedilen şey, teoriyi ve kategorileri azaltmak üzere iki türlü kısıtlama yapmaktır. İlki, kategoriler ve onların özellikleri birbirleriyle karşılaştırıldıkça, farklı farklı olan birçok kategoride azalma olur. Sonra olayın mantığını açıklayacak farklılıklar kalır. Uygun olmayanlar atılır (Glaser ve Strauss, 1967: 110).

Glaser 1978'de ve Charmaz 2006'da yazdığı kitabında son kodlamayı “theoretical coding” olarak adlandırır. Buna göre teorik kodlama, sabit kodların teoride bütünleşecek hipotezler olarak nasıl birbirleriyle ilişkili olduğunu gösterir. Teorik kodlama, ikinci kodlama boyunca araştırmacının seçtiği kodları takip eden kodlama aşamasının gelişmiş bir aşamasıdır (Glaser, 1978: 72; Charmaz, 2006: 63). Charmaz'a göre teorik kodlar bütünleştiricidirler ve elde edilen odak kodlara yön verirler. Bu kodlar araştırmacının uyumlu bir hikâye anlatmasını sağlarlar. Bu yüzden bu kodlar, araştırmacıya sadece sabit kodların nasıl birbiriyle uyumlu olduğunu göstermekle kalmaz; aynı zamanda da hikâyesini teorik yöne doğru ilerletmesini sağlar (Charmaz: 2006: 63).

Staruss ise 1987'de ve Corbin ile yazdığı 1990a'da son kodlamayı “selective coding” olarak adlandırır. Buna göre seçici kodlama ana kategoriyle uyumlu olacak şekilde, kodlamanın sistematik olarak yapılmasıdır. Diğer kodlar bu anahtar kodun altında onunla ilişkilidirler (Stauss 1987: 33; Strauss ve Corbin 1990a: 116). Diğer yandan ise, seçici kodlama, araştırmacının kodları, ana kodlarla ilişkili olacak şekilde daraltmasıdır. Seçilen ana kod, bir sonraki kuramsal örnekleme ve veri toplama için yönlendirici olacaktır. Araştırmacı, ana kategoriyle ilişkili olan şartlara, sonuçlara, vs. bakmalıdır. Bu aşamada memolara da odaklanılır (Strauss, 1987: 33). Strauss ve Corbin'e göre (1990a), bu aşama kodlamanın en zor aşamasıdır. Verileri birleştirme süreci aksenel kodlamadan çok da farklı değildir; ama ondan daha fazla soyutlama gerektirir. Aksenel kodlama boyunca araştırmacının seçici kodlama için, bazı özellikleri, boyutları, olan, birbiriyle ilişkili kategorileri vardır.

Memo Yazımı (Araştırma Notları): GTM'de kodlama kadar önemli bir unsur da memoların yazımıdır. Zira memo yazımı kodlama sürecinin bir parçası gibidir. Çünkü araştırmacıyı verilerini analiz edebilmesi ve erkenden kodlayabilmesi için harekete geçirir

(Charmaz, 2006: 72). Glaser'e göre (1987) eğer bir araştırmacı, memolarını yazmadan sadece kodlamayla araştırmasını devam ettiriyorsa, araştırmacı GTM yapmıyor demektir. Ona göre memo yazımı, araştırmadaki kodlar hakkında araştırmacıya yol gösterir; soyutlama yapmasını ve fikir oluşturmasını sağlar. Memo yazımı sürekli bir iştir ve ilk kodlamayla başlar. Memoların ve literatürün okunması boyunca da devam eder. Araştırmacının araştırma boyunca aklında birçok fikir olur. Memolar araştırmacının bu fikirleri unutmamasını sağlar. Buna göre memolar bir cümle bir paragraf veya birkaç sayfadan oluşabilir. Araştırmacının fikirleriyle ilgili soyutlama seviyesini yükseltir, fikirleri yakalar, karşılaştırma ve bağlantıları yakalamaya yardımcı olur, araştırmacıya devam edeceği yol ve soruları hakkında yardımcı olur. Memo yazımı boyunca yeni fikirler ortaya çıkabilir. Şeyleri kağıda dökmek çalışmayı somutlaştırır ve daha başa çıkılabilir hale getirir. Bir kere memo yazıldı mı hemen de kullanılabilir veya daha sonra kullanılmak üzere saklanabilir de (Charmaz, 2006:71).

Strauss ve Corbin'e göre memolar, alan notların hayli özelleştirilmiş şekilleridir. Memolar verilerle ilgili araştırmacının soyut düşüncelerini içeren yazılardır. Memo yazımı araştırmacının başlangıcından sonuna kadar devam eder. Soyut düşünmek için verilerden uzaklaşabilmeyi sağlar. Sonra da bu verilere geri dönerek bu soyut fikirlerin köklerini gerçeklikte arar. Düşünürken nerede boşluk olduğu gösterebilirler. Memolar gerçek verilerden elde edilmekle birlikte, teknik veya teorik literatürden de oluşabilirler. Bunun dışında her memonun tarihi atılmalıdır ve nereden alındığı, vs. belirtilmelidir. Burada belki görüşmeye, gözleme veya dokümanlara, vs. kod numarası verilebilir. Sayfa numaraları vermek gibi bazı özellikler araştırmacıya kolaylık sağlar. Her bir memoda kategorileri veya fikirleri belirten ana fikir olmalıdır. Memolar iki veya daha fazla kategorinin veya alt kategorinin kombinasyonu olabilirler veya ana kategoriyle ilişkili olabilirler. Kısa alıntılar veya cümleler olabilir. Bunlar hatırlatıcıdır. Alt değişkenlere ayrılabilirler. İtalik yazılması veya altı çizilmesi gereken yerler olabilir. Analiz sürecinde memolar form değiştirebilirler. Memoların birden fazla kopyasının olması yararlıdır (Strauss ve Corbin, 1990:197-203).

TÜRKİYE'DE GROUNDED TEORİ DENEMELERİ

Bu bölümde, GTM'nin nitel bir araştırma tasarımı olarak Türkiye'de daha çok ne tür çalışmalarda, ne sıklıkla ve nasıl kullanıldığını ve de GTM ile ilgili hangi kaynaklara atıfla çalışmaların gerçekleştirildiğini inceleyeceğiz. Bunun için çeşitli kaynaklardan; Grounded, Gömülü, Temellendirilmiş gibi ülkemizde GTM'nin sıkça rastladığımız tercümelerinin ayrı ayrı taranmasıyla elde edilen makaleler ve tezler incelenmiştir. Yapılan araştırma neticesinde çalışmaların özellikle yöntem bölümü detaylı olarak ele alınmış ve bu bölümde araştırmacının bir yönüyle Grounded Teorinin kullanıldığını belirttiği yaklaşık 30 makale ve 40 yüksek lisans ve doktora tezi incelenerek çalışma gerçekleştirilmiştir.

Grounded Teori; Türkiye'de Başlıca İsimlendirmeler

Grounded Teori

Temellendirilmiş Kuram

Gömülü Teori

Kuram Oluşturma

Alt Teori

Grounded sözcüğünün Türkçe’deki bire bir karşılığı ile metodolojik atfı arasında tam bir uyumluluk söz konusu değildir. Bu sebeple GTM’nin henüz Türkçe’de uzlaşmış bir karşılığı bulunmamaktadır. Yoğunlukla kaynaklarda, teorinin verilerle temelleneceği anlamında Temellendirilmiş Kuram, araştırılan şeyin, ortaya çıkarılmak istenen teorinin veriler içerisinde keşfedilmeyi beklercesine saklı olduğunu belirten Gömülü Teori, ya da Alt Teori ve kendisi bir kuram olmadığı halde metodolojik olarak Grounded Teorinin kuram geliştirici yönüne atıfla Kuram Oluşturma gibi çeşitli şekillerde adlandırılmaktadır. Bu kavramsallaştırmalar öz olarak Grounded Teoriyi ifade etmekle beraber özellikle sürekli karşılaştırmalı bir metot olarak Grounded Teoriyi tam olarak ifade etmemektedir. Ayrıca bu kavramsallaştırmalar Grounded teoriyi fazlasıyla pozitivistik göstermektedir. Zaten bu tartışma (Pozitivistik ve İnşacı Grounded Teori) GTM içerisinde de özellikle Charmaz (2000) tarafından başlatılmış ve sürdürülmüştür. Biz ise bu çalışmada GTM’yi gerek dillerin kendine has doğasını hesaba katarak gerekse bilimsel kavramların anlam atıf ilişkisini kaçırmamak amacıyla Grounded Teori olarak yani orijinal adıyla kullanmayı uygun gördük.

Türkiye’de Grounded Teorinin Kullanımı

Nitel araştırma tasarımlarının önemli bir kolu olarak ortaya çıkan ve gelişen GTM; Sosyal bilimlerde özellikle Sosyoloji’de hakim paradigma olan tümden gelimci pozitivist anlayışa tepki olarak, veriden hareketle kuram inşa etmeye dayalı tümevarımcı bir metodoloji olarak ortaya çıkmıştır.

Grounded Teori her ne kadar bir teori inşasına yönelik olsa da genellikle çalışmalarda teori inşa etme hedefinden daha çok Grounded Teorinin veri toplama ve analiz süreci örnek alınıp bir strateji olarak kullanılmıştır. GTM’nin ayırt edici özelliklerinin başında verilerin toplanması ile analizinin eşzamanlı olarak yapılması zorunluluğu gelir. Bunun anlamı, belirli bir takım ilk gözlemlerle sahadan toplanan veriler analiz edilip belirli kavramsallaştırmalar yapılır. Bunun neticesinde ise, toplanan ilk veriler ve yapılan kavramsallaştırma sonucunda ikinci kez sahaya çıkılır, toplanan bu ikinci veri seti ile ilk kez toplanan veriler bütünleştirilir ve bu defa üçüncü veri seti için tekrar alana çıkılır ve bu işlem sürekli karşılıklı ilişki içerisinde sürdürülür. Bu ilişki Grounded teori için zorunlu bir ilişkidir.

Türkiye’de de Grounded Teorinin kullanımını teori inşa etmeye yönelik Grounded Teori ve veri toplama ve analiz süreci olarak Grounded Teori olmak üzere iki türlü ele alındığından söz edebiliriz.

Teori Geliştirmeye Yönelik Grounded Teori

Daha öncede değinildiği gibi GTM, her ne kadar metodolojik anlamda teorinin alandan keşfi, teori üretme gibi yapısal bir değişiklik ile özellikle sosyal bilimlerde ciddi bir ses getirirse de GTM verilerin toplanması ve analiz süreci için de farklı bir strateji iddiası taşımaktaydı. Bu strateji nitel araştırmalar için zaman içerisinde kuram üretme kadar etkili olmuş ve bizim burada “Teori geliştirmeye Yönelik Grounded Teori” ve “Veri Toplama ve Analiz Süreci olarak Grounded Teori” olmak üzere ikili ayrıma gitmemize neden olmuştur. Çünkü, yapılan çalışmalar her zaman için Grounded Teorinin doğasında olan kuram üretme çabası içerisinde olmazken genellikle verilerin toplanması ve analiz stratejisi olarak ele alınmıştır. Bu yönüyle Grounded Teori veri analiz stratejisi olarak araştırmacılara rehberlik etmiştir.

Türkiye’de teori üretmeye yönelik çalışmalar incelendiğinde; Sosyoloji alanında teori üretimine yönelik olarak GTM’nin pek tercih edilmediğini görmekteyiz. GTM Sosyoloji alanında daha çok verilerin toplanması ve analizi süreci olarak kullanılmaktadır. Yapılan çalışmalar incelendiğinde GTM’nin daha çok eğitim bilimleri alanında kullanıldığı görülmektedir. Bu alanda gerek yeni bir teknolojinin, gerek yeni bir yaklaşımın öğrenci ya da öğretmen açısından doğurduğu sonuçlar Grounded Teori yaklaşımı ile ele alınmaya çalışılmıştır. Bunun yanı sıra, Grounded Teorinin 2000’li yıllardan sonra ülkemizde daha çok kullanılmaya başlanmasıyla “Bir Grounded Teori Denemesi Olarak” ile başlayan araştırma başlıklarına rastlamaktayız. Bu türden çalışmalar Grounded Teoriyi tanıtan ve bir çalışmada nasıl kullanılacağını göstermeye çalışan araştırmalar olmaktadır.

Veri Toplama ve Analiz Etme Stratejisi Olarak Grounded Teori

Grounded Teori kullanılarak teori geliştirmeye yönelik kurgulanan çalışmalarda olduğu gibi GTM’yi verileri analiz etme stratejisi olarak ele alan çalışmalarda da eğitim bilimleri alanının yoğunluğundan bahsedebiliriz, Sosyoloji alanında da bir strateji olarak GTM sıklıkla kullanılan bir yöntem haline gelmiştir.

Bu çalışmalarda derinlemesine gözlemin veri toplamak için en uygun yöntem olduğu dile getirilmiş, GTM’nin temel veri toplama stratejisinin derinlemesine görüşme olduğu vurgulanmıştır. Böylelikle GTM ile araştırma nesnesinin derinliklerine nüfuz edilecek, sürekli karşılaştırmalı analiz yöntemi ile veriler analiz edildikçe konuya ilişkin temel bilgilere erişilecek böylelikle araştırmacı çalışmanın amacına bu yöntem ile ulaşmış olacaktır.

Araştırmalarda Grounded Teorinin seçilmesine dair genellikle şu türden ifadeler kullanılmıştır:

“Katılımcıların bakış açılarını ayrıntılı bir şekilde ele almak için”,

“Çalışmada nitel araştırma tekniklerinden Grounded teori kullanılmıştır”,

“Veri analizinde Grounded teorinin kodlama teknikleri kullanılmıştır”,

“Araştırmada nitel araştırma yöntemleri, verilerin analizinde ise Grounded teori yaklaşımı kullanılmıştır”.

Verilerin analizi için çoğunlukla Strauss ve Corbin’e (1998) atıfla Açık, Eksensel ve Seçici kodlama çerçevesi kullanılmıştır. Çalışmalarda genellikle Grounded Teorinin temel eserlerinde; (1967) *The Discovery of Grounded Theory: Strategies For Qualitative Research*, (1978) *Theoretical Sensitivity* ve (1998) *Basic of Qualitative REsearch: Grounded Theory Procedures and Techniques* kullanılmıştır.

Yapılan çalışmalarda, Charmaz’a yönelik referansın azlığı dikkat çekmektedir. Son dönemlerde özellikle Charmaz’ın inşacı grounded teori yaklaşımı, grounded teori içerisinde önemli bir yer tutmuş ve tartışma yaratmıştır. Ancak Türkiye’de yapılan çalışmalarda pozitivist grounded teoriye karşı inşacı grounded teori yer bulamamış ve verileri kodlama stratejisi olarak da Charmaz’ın tekniği kullanılmamıştır.

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 58 Kasım - Aralık 2016

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası
Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZİSTAN

<http://www.akademikbakis.org>

Çalışmaların Amacı ve Grounded Teorinin Kullanılma Sebebinin Nasıl İfade Edildiği

Bu bölümde bir yönüyle Grounded Teorinin temel alındığı kimi çalışmalarda çalışmanın amacının ne şekilde ifade edildiği ve Grounded Teorinin söz konusu araştırma açısından seçilme sebebinin ne olduğu bir tablo şeklinde gösterilmiştir.

Araştırmacı	ÇALIŞMANIN AMACI	GTM'nin Araştırmada Nasıl ve Neden Kullanıldığı
S. Güven ve Ç. Taşkın 2008	Bu araştırma, SHÇEK'e ait yuvalarda barınan, ilköğretim birinci kademe ikinci devre öğrencilerinin sosyal bilgiler derslerinde derslere katılımı hakkındaki bakış açılarını, öğrencilerin kendi ağzlarından tanımlamayı amaçlamaktadır.	Öğrencilerin sosyal bilgiler derslerinde öğretmenleri ve diğer öğrencilerle olan etkileşimlerini inceleyerek farklı sosyokültürel çevreden gelen öğrencilerin etkili öğrenmeleri için uygun ortamın sağlanması konusunda yeni bilgiler edinmeyi hedeflemektedir. Bu sebeple bu araştırmada nitel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Verilerin analizinde ise gömülü teori yaklaşımı kullanılmıştır. Analiz safhası açık, eksensel ve seçici kodlama olmak üzere üç aşamadan oluşmaktadır. Araştırmadan elde edilen verilerin analizinde gömülü teori yaklaşımı dikkate alınmıştır.
D. Özalpman 2010	Bu araştırma, Türkiye'de anti-tüketim olgusunun yeni oluşan bir türü olan, politik amaçla marka seçen tüketicilere karşı geliştiren pazarlama politikalarını ve stratejik düşünceleri incelemeyi amaçlamaktadır.	Türkiye'de yaşanan politik kutuplaşma nedeniyle kendiliğinden oluşmuş politik bir süreç içinde şekillenen bir durum söz konusu olduğu için nitel araştırma desenlerinden temellendirilmiş kuram yönteminin kullanılması tercih edilmiştir. Çalışmanın kurgusu açısından araştırmanın sorgusunun net bir cevabının olmaması cevabın ancak verilerden analiz edilerek ortaya çıkarılabileceği için temellendirilmiş kuram kullanılmıştır. Bu çalışmada, Glaser ve Strauss tarafından veri analizinde ve araştırmanın diğer bütün aşamalarında kullanılması önerilen sürekli karşılaştırmalı bir inceleme yapılmıştır. Araştırmacı bu şekilde veri toplama ve analiz süreci sırasında verilerin içine gömülü olan yeni kavram ve teoriyi ortaya çıkaracaktır.
S.Alp ve Ç. Taşkın 2012	Bu araştırma, sınıf öğretmenlerinin yansıtıcı düşünceye ve yansıtıcı düşüncenin öğrenme-öğretme sürecinde kullanılmasına yönelik bakış açılarını ortaya koymayı amaçlamaktadır.	Bu araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden Strauss ve Corbin'in (1998) gömülü teori yaklaşımı uyarılarak kullanılmıştır. Nitel araştırma, olguların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konulmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği, kuram oluşturmayı temel alan bir anlayışı ön plana alan bir yaklaşım olduğu için çalışma açısından uygun bulunmuştur. Öğretmenlerin kendi ifadelerinden yola çıkılarak bir inceleme amaçlandığı için gömülü teori kullanılmıştır.
F.Kaya 2015	Bu nitel araştırmada, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki çeşitli devlet okullarında görev yapan 10 öğretmen ile görüşme yapılarak, onların sahip oldukları üstün zekâ kavramlarının ortaya çıkarılması amaçlanmıştır.	Bu nitel araştırmada, gömülü teori metodolojisi kullanılmıştır. Çünkü yeni bir alan veya yapılandırılmış bilgi ve teorilerin eksik olduğu mevcut bir alan gömülü teori ile araştırmalar yapmak için uygundur. Ayrıca bu araştırmada öğretmenlerin üstün zekâ kavramlarını ortaya çıkarmak için veri toplama tekniği olarak görüşmenin ve verilerin analizi ile teori oluşturma yöntemi olarak da gömülü teori metodolojisinin en iyi yöntem olduğuna inanılmaktadır.
O.Onat 2011	Araştırma, genç yetişkinlerin sahip oldukları ahlaki kimliklerini değerlendirmek amacıyla, nitel araştırma yöntemlerinin kullanıldığı bir metodoloji üzerine oturtulmuştur.	Araştırmada, genç yetişkinlerin sahip oldukları ahlaki kimliklerine ilişkin olguların belirlenmesi amaçlandığı için nitel araştırma modellerinden "yorumlayıcı fenomenoloji deseni" ve "gömülü teori" kullanılmıştır. Ayrıca nitel araştırmanın, "gözlem, görüşme ve

		doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma” şeklinde tanımlanabileceği ifade edilmiştir.
A.Pamuk 2013	Bu araştırmanın amacı bireysel ve kolektif kimliklerin tanımlanmasında ve yapılandırılmasında tarih eğitiminin rolünü tartışmaya açmaktır.	Araştırmada kimlik ve tarih eğitimi ilişkisi irdelendiğinden araştırma konusunun doğal ortamda incelenmesi ve katılımcıların kimliklerini nasıl anlamlandırdıkları, farklı bağlamlarda nasıl inşa ettikleri ve inşa ederken tarihi nasıl kullandıkları araştırılma yoluna gidilmiştir. Bu göstergeler ışığında araştırmanın amaçları nitel araştırma desenlerinden “gömülü teori” kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmada gömülü teori ile özdeşleşmiş olan “kuramsal örnekleme yöntemi/iradi örnekleme” kullanılmıştır.
A.Çetinkaya 2013	Bu çalışma, hem kadın hem de erkeğin yaşam seyri içerisinde önemli bir karar verme, kullanma ve sürdürme davranışlarından biri olan ve cinsiyet ayrımı olmaksızın bireylerin doğurgan çağ boyunca etkilendiği gebeliği önleyici yöntem kullanımıyla ilgili, yaşam deneyimlerinin derinlemesine incelenmesine ve araştırma öznelere olarak bakış açılarının ortaya çıkarılmasına dayanan bir gömülü kuram çalışmasıdır. Bu araştırmanın amacı, Gebeliği Önleyici Yöntem kullanan bireylerle gömülü kuram yöntemi ile nitel çalışma yürüterek, Gebeliği Önleyici Yöntem kullanımı için karar verme, kullanma ve sürdürme davranışlarıyla ilgili kavram ve süreçleri ortaya koyan bir model geliştirilmesidir	Nitel araştırma yaklaşımlarından ve en güçlü tasarımlardan birisi olan gömülü kuram yöntemi, hem araştırma deseni hem de araştırmanın veri analiz prosedürü olarak kullanıldı. İnsan davranışlarını çözmeye ve anlamaya yönelik olumlu bir üne sahip gömülü kuram araştırma tasarımı ile bireyin Gebeliği Önleyici Yöntem kullanımı davranışına yönelik psiko-sosyal bakış ile bir çalışmanın yapılması sonucunda; hem Gebeliği Önleyici Yöntem kullanımı ile ilgili alan yazına hem de yöntem bilim çalışmalarına katkı sağlanması amaçlanmaktadır. Bu çalışmada gömülü kuramın gerektirdiği sistematik yollarla toplanan ve analiz edilen veriler ile Gebeliği Önleyici Yöntem kullanımı olgusu ile ilgili tümevarımsal yani verilerden bütüne varılan bir kuramsal temele ulaşılması amaçlanmıştır.
Ö.Kaya 2013	Bu araştırmanın temel amacı, 2008-2009 eğitim öğretim yılında uygulamaya konulan Fizik Dersi Öğretim Programının (FDÖP) okullarda ilk kez uygulama sürecinin, öğretmenler, okul yöneticileri, öğrenciler ve veliler tarafından nasıl deneyim edildiğini ortaya koymaktır.	Bu çalışmada, Glaser ve Strauss tarafından keşfedilen ve daha sonra Glaser tarafından geliştirilen klasik Teori Temellendirme yöntemi kullanılmıştır. Bu çalışmada katılımcıların bakış açısıyla değişim sürecine ait bir kuram ortaya konulmak istendiği için yorumcu paradigma eşliğinde “en önemli özelliği insanları, varlıkları ve olayları kendi doğal ortamlarında incelenmesi” olan nitel araştırma yaklaşımının seçilmesi uygun görülmüştür.
A.Yazıcıoğlu 2006	Araştırmanın temel amacı, bireyin yaşam seyri içindeki önemli geçişlerden biri olan emekliliğin, kadın emeklilerin yaşamlarında meydana getirdiği değişimlerin bir grounded teori çalışması şeklinde ortaya konmasıdır.	Bu çalışmada, araştırma tasarımı olarak Grounded Teorinin kullanılmasıyla literatürdeki hakim görüşleri yansıtarak kurulmuş olan hipotezleri test etme ya da araştırma sonucunda genellemelere ulaşma kaygısı olmaksızın, konu ile ilgili araştırma verilerini gözlemleyerek temellendirilmiş olan kavramsal ve kuramsal bilgilerin ortaya konması sağlanmıştır.

		Grounded teori hem araştırmanın nasıl uygulanacağına yol gösteren nitel bir araştırma stratejisi hem de toplanan veriler için bir analiz tekniği olarak kullanılmıştır. Ayrıca Grounded Teorinin araştırma tasarımı olarak seçilmesindeki en önemli amaç; bir olguyu, olayı kendi sosyal dünyası içinde açıklamak ve kuramsal bilgileri, verileri gözlemleyerek geliştirmektir. Çalışma, Grounded teorinin Türkiye’de de bir örneğinin sunulması açısından önemlidir.
--	--	---

KAYNAKÇA

- Charmaz, K. (2000). *Grounded Theory: Objectivist and Constructivist Methods*. In *Handbook of Qualitative Research*, Eds.: Denzin, N. K. and Lincoln Y.S. Sage Publications, Thousands Oaks, CA.
- Charmaz, K. (2005). *Grounded Theory in the 21st Century*. NK Denzin & YS Lincoln (Eds.) *Handbook of Qualitative Research*, ss. 217-285, Sage Publications, Thousand Oaks, CA.
- Charmaz, K. (2006). *Constructing Grounded Theory: A Practical Guide Through Qualitative Analysis*, Sage Publications, London.
- Charmaz, K. and Bryant, A. (2007). *Grounded Theory in Historical Perspective: An Epistemological Account*. *Handbook of Grounded Theory*, ss. 30- 52, Eds: Bryant, A. and Charmaz, K., Sage Publications, London.
- Charmaz, K. (2009). *Shifting the Grounds: Constructivist Grounded Theory Methods. Developing Grounded Theory Second Generation*, ss.127-147, Ed: Morse, M. J. Left Coast Press. Walnut Creek, Left Coast Press Inc, CA.
- Dirks, M. and Mils, J. (2012). *Grounded Theory: A Practical Guide*, Sage Publications, London.
- Heath, H. and Cowley, S. (2004). Developing A Grounded Theory Approach: A Comparison of Glaser and Strauss. *International Journal of Nursing Studies*, ss.141-150. Pergamon.
- Glaser, B. and Strauss, A.L. (1965). *Awareness of Dying*. First Edition. Aldine Transaction, Chicago.
- Glaser, B. and Strauss, A. L. (1967). *The Discovery of Grounded Theory Strategies for Qualitative Research*, Aldine Publishing Company, Chicago.
- Glaser, B. (1978). *Theoretical Sensitivity*. Mill Valley, The Sociology Press, CA.
- Glaser, B. (1992). *Basics of Grounded Theory Analysis*, Mill Valley, The Sociology Press, CA.
- Kelle, U. (2007). *The Development of Categories: Different Approaches in Grounded Theory*, *Sage Handbook of Grounded Theory*, pp. 191- 214.Eds.: Bryant, A. and Charmaz, K., Sage Publications, London.

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 58 Kasım - Aralık 2016

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası
Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZİSTAN

<http://www.akademikbakis.org>

- Thornberg, R. and Charmaz, K. (2011). *Grounded Theory. In Qualitative Research: An Introduction to Methods and Designs*. Eds.: Lapan, S.D., Quartaroli, M.T. and Riemer, F. J., Publisher: Jossey Bass, San Francisco, CA.
- Strauss, A. L. (1987). *Qualitative Analysis For Social Scientists*, Cambridge University Press, New York
- Staruss, A. L. and Corbin, J. (1990a). *Basic of Qualitative Research: Grounded Theory Procedures and Techniques*, Sage Publications, Newbury Park, CA.
- Strauss, A. L. and Corbin, J. (1990b). Grounded Theory Research: Procedures, Canons and Evaluative Criteria, *Qualitative Sociology*. Vol: 13. No:1. ss, 3-21.
- Strauss, A. and Corbin, J. (1994). *Grounded Theory Methodology*, In *Handbook of Qualitative Research*, pp. 217-285. Eds.: Denzin, N.K. & Lincoln, Y.S, Sage Publications, Thousand Oaks, CA.
- Willig, C. (2013). *Introducing Qualitative Research in Psychology*. Open University Press, New York.